

Ürmös Attila

Holtak és sellők*

Anya a legvastagabb bolyhos pamutból vásárolt edzőruhákat az egész családnak. Nem sportra kellett. Utazásra. Skandináviába készültünk.

Hetvenöt július elsején indultunk. Mintha az összes sötét felhő Közép-Kélet-Európa fölött gyűlt volna össze ezen a napon. Viharosra fordult az idő, Bécsben áradás mosta el a kempinget, sárga esőkabátos rendőr intett: *Tovább!* Apa dühösen taposott a gázpedálra, Morvaországig vert bennünket az eső.

Másnap Brno málló vakolatú házai közt melegedtünk. Anya észrevette, hogy a Kapucinusok templomában épp nyitják a kripták bejáratát. Magyar nyelvű magyarázó füzetet is kaptunk, ennek segítségével kisilabizáltuk a kapu fölötti feliratot:

GONDOLJ A HALÁLRA!

Az első kriptában koponyák és egy világi ember balzsamozatlan múmiája hevert, fönt csillár csupa csontokból, de akkorra már elég múzeumi tetemet láttam ahhoz, hogy ilyenektől ne ijedjek meg, még a közeli Spielberg várbörtönben elhunytak földi maradványai is azok, például Trenk báróé. Jókai regényt írt az életéből, a horvátok brandyt neveztek el róla. Évekkel később a Margit malomnál a játszótéren újságpapírba csomagolva kóstoltgattuk ezt a csodát, és cigiztünk is mellé: beavatási gyorstalpaló tizennégy éveseknek. Varga Zsolt vette az üveg Trenket meg egy doboz Lord cigarettát a korcsolyapálya melletti trafikosnál.

Apádnak lesz?

Hát persze, ki másnak? – mondta, és odatette a fater kedvenc napilapját is. Ebbe csavartuk aztán a báró brandy-t.

Amikor leértünk a templom pincéjébe, azaz a Kanonok sírtermébe, egyszerre csak eltűnt a biztonságos múzeum-hangulat. Vörös fényben, homokon feküdtek a zsgorított barátok múmiái, egymás mellé kiterítve hirdették a csontok és a ruhadarabokban rekedt száraz húsok azt, amit a falon a nagybetűs latin felirat:

AMILYENEK VAGYOK TI MOST, OLYANOK VOLTUNK MI IS!

AMILYENEK VAGYUNK MI MOST, OLYANOK LESZTEK TI IS!

Azt mondják, a kripta levegője teszi, hogy így megmaradnak, hiszen már több száz éve oszladoznak. Furcsa félelem tört rám, nem merem levegőt venni, mert úgy éreztem, az oxigénnel együtt a halál sötét leheletét is beszívom.

Tessék, már megint rettegek! Otthon éjszakánként egy véletlenül látott sci-fi miatt féltem, nem is olyan rég. Laboratóriumban injekcióztak egy majmot, akiből gyilkos fenevad lett, dobozokkal megrakott raktári polcok mögül dugta

* Részlet a *Családi tangó* című regényből

ki szőrös mancsát, hogy megfojtsa a tudóst, majd autókat lapított szét az utcán, a hadsereg ágyúkkal lőtte le. A fürdőszobánkban elérne a függöny mögé, amikor éjszaka kilopózom vizet inni, a szőrös mancsok épp úgy fonódnának a nyakam köré, mint a fehér köpenyes, szemüveges tudós a filmben. Hónapokig rettegtem az óriásmajomtól. Aztán elegendő lettem, egyszer dühösen odatarítottam a nyakam: *Itt van, te rohadék! Fojtsál!* Akkor elszállt a gonosz varázs, erre most jön a brnói holtak serege, és megint félni kell, félni... el sem merem mondani senkinek.

Prága szép, sok a villamos, az utak rosszak. Az aranyművesek utcájában elállt az eső, az autóbuszok oldalán ötágú csillagok vöröslöttek. Németország felé az út mentén végig óriásplakátok dicsőítették a szovjet hadsereget. A határon maradék koronánkat egy Plzen feliratú porcelán söröskorsóra és egy cseh népviseletbe öltözött játék babára költöttük. A hosszú kocsisorban várakozva bámultuk a dombok fölött kigyózó vasfüggőnyt, mely a távoli erdőbe futott.

A cseh vámos ki akarta üríttetni a koci csomagtartóját. Biztosan embert csempészünk nyugatra. Anya komótosan pakolt. A hálósákokat, a sátrat nem tehetjük le, az aszfalt nedves volt és piszkos, ezért mindenkinek a kezébe adott valamit. Apám, a bátyám, én, az egyik határőr-kiskatona, a másik... mind fogtunk már valamit, mégis újabb csomag konzervek, készlevesek, orvosi táska, kempingszék került elő, meg tollaslabdaütő, négy tábla csokoládé, gumikalapács... a vámos feladta és intett: *Menjenek!* Az autónk mintha ketrecből röppenne, úgy meglódult, pedig még jó negyedórát mentünk az erdőben, mire a nyugatnémet határhoz értünk.

*Gastarbeiter?*²

Nicht, turisten.

Másnap Würzburgban vásároltunk egy Kaufhof nevű csodálatos helyen. A szegényes, politikai transzparenssekkel tűzdelt Csehszlovákia után ez volt maga a Paradicsom. Bátyám kazettás magnót vett, apa Grundig márkájú asztali rádiót, ébresztőórával. Drága volt, az eladó ajánlott olcsóbb japán rádiót is, ám megmakacsolta magát: *Grundig das ist Gott!* – mondta, mert hitt a német gyártmányok elnyűhetetlenségében.

Én a műanyag katonák színes dobozai közt bolyongtam a játékosztályon, végül az Africa Korps nevű sereget vittem a pénztárhoz. Apám hatására, mert ő – bár a titói paradigma szerint kellett tanítania a történelmet – rajongott Rommelért. Azt mondta, nem is volt náci, az SS tette el láb alól. Egy egész évet kellett várnom, hogy megvegyem az angol és skót csapatokat, akik majd El-Alameinnél végső csapást mérnek Rommelre, és a németek elvesztik Észak-Afrikát. Mária mamánál a kertben addig a cowboyokkal és indiánokkal vívtak sportszerűtlen küzdelmet gépfegyverekkel a coltok és tomahawkok ellen. A túlerőt ellensúlyozván, pár kézigránátosnak lerágtam a lábát a csata hevében. Meg Rommel tábornok jobb kezét, pisztolyostul.

Kenyeret vettünk a kempingben, a csehekénél is feketébbet, aztán irány az autobahn. A monotóniát csak az útjelző táblák törték meg. Izgatottan számol-

² vendégmunkás

tuk vissza a kilométereket, Hamburg 400, aztán 170, majd 60 km. Flensburgnál már Dánia jött. Odensében megnéztük Andersen emlékházát, cilinderét, kofferét, esernyőjét, útirajzait. A mesetelefonokhoz rohantam, valaki a vonal túlsó végén dánul beszélt. A falakon rút kiskacsát, a habléányt meg a többi mesehóst ábrázolták a színes festmények, szüleim szerint képzőművészetiileg mindez nulla.

Nyborgnál hajóra szálltunk, a szigeten Koppenhága várt, a kempingben játszótér. Hintáztam, gyereklétrán másztam, a legmagasabb csúszda tetején váratornyszerű kilátóból néztem, hogy anya épp a vacsorához terít. Ekkor egy csapat lány sétált be a játszótérre. Egymás vállát fogták, és énekelték: *We're all live in a Yellow Submarine...* Idősebbek voltak nálam néhány évvel, és fentről nagyon csinosnak tűntek a szoknyácskáikban, játszóruháikban. Szerettem volna ismerkedni, ezért amikor a csúszda közelébe értek, megráztam a korlátot. Felnéztek, én meg intettem: *Helló!*

Saccolgatták, ki lehetek, aztán továbbindultak. Ekkor újra megráztam a korlátot, és morogni kezdtem. Páran nevettek, mire én nagy vigyorral kieresztettem egy igazi gyerektigris-bőgést. A lányok azt kiáltották: *Are you crazy?*³

Hatévesen még nem ismertem a *kréjzi* szót. A recepciókon bármikor el tudtam darálni a bejelentkező szöveget: *van tent, van kar, tú perszonsz, van csildren...*⁴ de most összezavarodtam. Olyan kedvesen mondták, hogy azt gondoltam, ez afféle helyi vicces ismerkedős szöveg. Még a hálósákba bújva, elalváskor is ízlelgettem a csodálatos szót: *crazy... crazy*. Olyan szívmengető volt benne az *é*, és a végén a kérdésbe nyúló *i*. Boldognak és szerencsésnek éreztem magam, amiért ezek a csinos lányok ilyen kedveset mondtak nekem.

Koppenhágában sok a kerékpáros. A városháza egyhangú vörös téglából épült, a Louis Tussaud's viaszbábu-múzeum sokkal izgalmasabb. Amíg apa megvette a jegyeket, én, a súlyfelesleggel küszködő, fáradékony kisgyerek, leültem a hallban. A székeken mások is pihentek. Amikor jobban szemügyre vettem őket, rájöttem, mind viaszemberek. Az ajtóban a jegyellenőrrel is kiderült, hogy bábu.

Bent Chaplin fogadott minket, sétapálcáját egy utcai reklámozslap törzsére akasztva forgott körbe-körbe. Jött Picasso, majd Björn Borg, a teniszbajnok ütött egy labdát, aztán Thor emelte magasba villámló kalapácsát. Cikázó fények, mennydörgés, végre egy múzeum, amelyik nem dögunalom! Hamlet a vár fokán, *tubi ór nattubi*, mögé vetítették apja szellemét. A technika igazi csodája a pincében várt: tévéképernyőn egy ember vonásai vérfarkassá változtak, majd vissza emberré. Egy-egy átalakulás fél percig tartott.

Dr. Petiot vérfoltos fehér köpenyében ügyködött az alagsorban, a repülőtéri váróteremből Kojak tar feje villant, Greta Garbo jött csillogó ruhákban, Ingrid Bergman meztelenül, majd Nobel, Grieg, Ibsen...

Zúgott a fejünk, mire kijutottunk a napfényre. Átsétáltunk a Tivoli virágos zöld ligetébe, ahol a gyerekek flipperek, videojátékok és hullámvasutak rengetegébe vetik magukat, az apukák pedig vaskos korszókból helyi söröket kor-

³ Bolond vagy?

⁴ A kemping recepcióján bejelentendők: one tent (egy sátor), one car (egy autó), two persons (két személy, azaz felnőtt), one children (egy gyermek)

tyolgatnak a kávéházak kovácsoltvas székein. *Tovább, tovább!* A szüleim nem akartak itt pénzt költeni. Az Amalienborgnál medvebőr kucsmás díszörség állt, a Strøgeten Anya vikingnek öltözött szendvicsembert fényképezett, apa meg morgott, amikor egy templomot, majd vele szemben pornómozit fedeztünk fel. *A kapitalizmus...* – csóválta fejét. Csehországban meg a vörös csillagoktól lett rosszul, hát ilyen az én apám, folyton viszonyít, örül, keresi a helyét a világban.

Az Esplanaden utca végén tengert, partján bronz habléányszobrot találtunk. A vizet kémlelte sóvárogyva. Apa németül méltatlankodott: *Alig látszik ki a sziklák közül!*

Erre egy dán atyafi szintén németül felvilágosította, hogy inkább szerencsésnek kéne éreznie magát, mert hetekkel ezelőtt részeg vandálok levették a szobor fejét. Alig pár napja javították meg.

Örülünk a nem fejetlen habléánynak. A közeli szuvenirboltban megvesszük kicsinyített mását, otthon apáék szobájában áll majd az íróasztalon.

